

HIMMEL OCH JORD

LÄRARHANDLEDNING

Om serien

Himmel och jord är en serie om livsfrågor och religion som främst vänder sig till gymnasiet, men även går utmärkt att använda på högskolan. Serien består av fyra program med varsitt tema: tro, kärlek, lycka och utanförskap.

Serien utgår från ämnesplanen för religionskunskap i Lgy11, men passar också bra in i ämnena filosofi, psykologi och samhällskunskap.

Ur tablåtexten:

Vilken roll har religionen i det moderna samhället? Hur lever vi ett gott liv? Vad är skillnaden mellan religion och kultur? Utifrån allmänmänniska livsfrågor belyser vi världsreligionerna. Filmaren Erik Sandström reser runt i världen och träffar människor som berättar vad religionen betyder för dem. Religionshistorikern Karen Armstrong resonerar. Psykologen Susan Gantt berättar om gruppdynamik. Filosofen Bengt Brülde ger ett filosofiskt perspektiv på de olika frågeställningarna.

Program i serien:

- Varför finns religion?
- Att hitta kärleken
- Utanför
- Jakten på lyckan

Alla program handlar om människan som religiös varelse och religioners betydelse för människor, för våra tankar och vårt beteende. De tar också upp religionens roll i dagens samhälle och vilka konsekvenser olika tolkningar av religion kan få. Programmen vill belysa likheter och skillnader mellan, och inom, religionerna.

Idé och pedagogiskt syfte med serien

Himmel och jord balanserar mellan fakta, dilemman, problematisering och reflektion.

Himmel och jord väver samman religion och etik i enlighet med Lgy11. Serien vill visa hur tro, religion och livsåskådning styr hur människor lever och reflekterar över sina liv samt för vilka konsekvenser deras tro får för deras livsval. Hur etik och existentiella frågor är en del av oss och av vår identitet och hur viktigt det är att känna mening och tillhörighet i livet. Här möter tittaren troende människor i deras vardag och får höra hur de tänker kring sina liv. Serien skildrar också hur religion och politik hänger ihop på olika sätt; hur religiösa ledares, makthavares och vanliga människors olika tolkningar av världsreligionerna tar sig uttryck i olika delar av världen. Du som tittar ska få förståelse för hur religion ligger till grund för många människors moraluppfattning samt för religionens roll i både tider av fred och konflikt.

Himmel och jord tar upp några av våra stora livsfrågor:

När börjar livet? Vad händer när vi dör? Finns gud - eller rentav flera gudar? Vem bestämmer över mitt liv? Vem är jag? Varför är vi olika? Vad är rätt och fel? Vad är rättvisa? Vad är meningen med mitt liv? Hur kan jag bli lycklig?

Perspektiv

Att Erik Sandström antar den nyfikne svenskens röst och reser runt i världen och betraktar dem han möter utifrån ett "sekulärt svenskt" perspektiv är ett medvetet val. Målet är att tittarna ska kunna känna igen sig och sina egna frågor och funderingar kring religion i honom. serien startar med ett reportage om World Values Survey som visar Sveriges extrema sekularisering. Detta belyser ytterligare det perspektiv Erik har valt att ha i serien. För den skull ska inte den västerländska kulturen ses som norm. Självklart finns det alltid andra perspektiv och elever i klassen med annan religiös bakgrund kommer inte alltid tycka att Eriks perspektiv stämmer överens med deras eget. Om detta görs tydligt och lyfts fram kan det leda till intressanta diskussioner.

Kopplingar till Lgy11

Syftestexten i ämnesplanen har varit vägledande för hur tv-serien har lagts upp.

Förutom det etiska perspektivet är intersektionalitet viktigt i **Himmel och jord**. Frågor om kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet utifrån både religiösa och icke-religiösa uppfattningar och övertygelser har i Lgy11 lyfts fram ännu tydligare.

I Lgy 11 har begreppet **tro** fått ett vidgat perspektiv och tillämpas både religiöst och icke-religiöst. Många av de centrala begreppen i Lgy11:s ämnesplan för religionskunskap tas upp i **Himmel och jord**. Se vidare under respektive avsnitt.

Erik i **Himmel och jord** betraktar delvis religionen och värderingarna han möter genom ett västerländskt och kristet kulturarv. Lgy11 menar att

"... elever får en identitet som kan relateras till inte bara det specifikt svenska utan också det nordiska, det europeiska och ytterst det globala."

Genom att tittaren möter människor med olika livsstil och tro på ett individuellt plan möjliggörs en förståelse och respekt för hur människor lever sina liv.

UR Lgy11 – Religionskunskap

Syfte

Undervisningen i ämnet religionskunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

1. Förmåga att analysera religioner och livsåskådningar utifrån olika tolkningar och perspektiv.
2. Kunskaper om människors identitet i relation till religioner och livsåskådningar.
3. Kunskaper om olika uppfattningar om relationen mellan religion och vetenskap samt förmåga att analysera dessa.
4. Förmåga att använda etiska begrepp, teorier och modeller.
5. Förmåga att undersöka och analysera etiska frågor i relation till kristendomen, andra religioner och livsåskådningar.

Centralt innehåll

Punkterna nedan tas upp i **Himmel och jord** som har internationella utblickar och ett jämförande perspektiv – både inom och mellan religioner. Serien vill visa att det finns många olika tolkningsmöjligheter inom alla religioner. Tittaren får inte bara kunskap om hur religion och sedvänjor påverkar hur människor lever sina liv, utan även om hur livsåskådning påverkar politiska ställningstaganden.

Utdrag ur Religionskunskap 1, centralt innehåll:

- *Kristendomen, de övriga världsreligionerna och olika livsåskådningar, deras kännetecken och hur de tar sig uttryck för individer och grupper i samtiden, i Sverige och i omvärlden.*
- *Olika människosyn och gudsuppfattningar inom och mellan religioner.*
- *Religion i relation till kön, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och sexualitet.*
- *Individens och grupperns identiteter och hur de kan formas i förhållande till religion och livsåskådning utifrån till exempel skriftliga källor, traditioner och historiska och nutida händelser.*

Utdrag ur Religionskunskap 2, centralt innehåll:

- *Privatreligiositet. Individuella tolkningar av, och uttryck för, religiösa trosuppfattningar i ett samhälle präglad av mångfald.*
- *Religionens och livsåskådningens betydelse för människors identitet, tillhörighet, gemenskap och syn på jämställdhet.*

Avgränsningar

I Lgr11 ligger fokus i religionsämnet på det historiska perspektivet, medan Lgy11 betonar det samtida perspektivet av religion. Detta tar Himmel och jord fasta på och serien fokuserar därför nästan helt på nutiden.

Inte heller strävar programmen efter att ge en heltäckande faktabild, om exempelvis urkunder och religioners organisation, utan fokuserar istället på att skapa intresse, väcka nyfikenhet och ge möjlighet till så att tittaren vill veta mer om religion.

Etiska begrepp, teorier och modeller är viktiga i religionskunskap. Himmel och jord ger många exempel på etiska ställningstaganden i vardagen, men det finns här inte rum för fakta, tolkning och analys av dessa. Däremot kan etisk teori illustreras med exempel ur serien.

Etiska dilemman utifrån elevernas vardag finns inte i **Himmel och jord** eftersom det elevnära perspektivet är mer framskrivet i grundskolan. För att komplettera med det kan det vara bra att titta på en eller flera av de dilemmafilmer som ingår i temat **Om det var du**.

Religion och vetenskap som är ett tydligt tema i Lgy11 finns dock inte med i **Himmel och jord**.

Det är omöjligt att visa en religion utifrån alla vinklar och tolkningar. Serien visar några få sätt och det är viktigt att poängtera att dessa porträtt absolut inte ger en heltäckande bild av en religion. Ett bredare perspektiv bör läggas till i undervisningen.

Lärarhandledningen

I lärarhandledningen hittar du arbetsuppgifter och diskussionsunderlag till serien.

Himmel och jord fungerar utmärkt att titta på både i grupp eller enskilt. Tanken är att du ska kunna arbeta med såväl serien som helhet som med enskilda avsnitt eller klipp. Vi har valt ut ett antal klipp som alla kan ses var för sig, eller grupperas utifrån antingen religion eller utifrån teman/frågeställningar. För att du lätt ska kunna välja ett kortare avsnitt finns det tidkoder till respektive klipp. Det finns uppgifter och diskussionsfrågor kopplade till alla klipp.

- Att titta på serien i början av kursen kan ge en bra förförståelse, framför allt för de elever som har svårare att nå målen i ämnet.
- Att titta på hela avsnitt eller klipp då och då i undervisningen är ett bra sätt för att problematisera och ge perspektiv.
- Serien kan också ses i slutet av kursen som repetition.

Uppgifterna är tänkta att träna olika förmågor som är centrala i Lgy11 och Lgr11 - så som analysförmåga, kommunikativ förmåga samt förmåga att förstå och använda centrala begrepp. Lärarhandledningen utgår främst från ämnesplanen för religion, men går också att koppla till psykologi, filosofi och samhällskunskap.

Uppgifterna, som fungerar för arbete i både större eller mindre grupp och för enskilt arbete, varierar i omfång och svårighetsgrad. Tanken är att du ska kunna välja de uppgifter som passar dig och dina elever. Därför finns det också många uppgifter – meningen är inte att du ska hinna med alla, utan att du ska kunna göra ett urval. Hur Du vill arbeta med uppgifterna avgör du förstås också – en skrivuppgift kan till exempel lika gärna ge underlag för en muntlig diskussion. Fokus ligger på diskussionsfrågor, då det har varit seriens syfte – att väcka tankar och nyfikenhet.

Uppgifter när du har sett hela serien

1. Diskutera i mindre grupp

- Ofta fokuserar vi på olikheterna mellan religioner. Välj två till tre religioner från Himmel och jord. Vilka är de stora olikheterna? Men likheter finns förstås också. Gå vidare med att hitta likheter mellan de religioner du valt.
- Flera personer i programmet pratar om att Gud bestämmer allt. Men om det som händer inte är gott – kan då Gud vara god? Eller är hen god, men inte allsmäktig? Det här kallas för teodicéproblemet och det har människan funderat över i alla tider. Hur tänker du kring det?

2. Skapa egna klipp!

- Välj ut ett eller flera klipp ur Himmel och jord, genom funktionen *Skapa klipp* på ur.se. Skriv frågor till klippet, både diskussionsfrågor och faktafrågor. Motivera varför du valt just det klipp du valt.

3. Skrivuppgifter

- Går det att tänka sig en värld utan religion? Nej? Ja? Motivera! Om det inte fanns religion, hur skulle det påverka hur vi lever våra liv? Vilken funktion tycker du att religionen verkar fylla i människors liv?
- I serien åker Erik runt i världen och träffar människor med olika tro. Tänk om det tvärtom var personer i serien som kom till Sverige. Välj tre människor ur serien och fundera över hur det skulle vara om de beskrev hur det är här i Sverige. Alternativt kan du fantisera och låta fyra personer i serien uttala sig i någon fråga. Hur tror du att de ser på t ex djurförsök? På dödshjälp?

4. Ta reda på mer

- Våra världsreligioner brukar delas upp i österländska och västerländska. Varför då? Vilka är huvudskillnaderna?
- Serien visar flera riter och traditioner. Vad har dessa för syfte? Varför är t ex vikten av att bevara traditioner extra viktig inom judendomen? Vilka riter och traditioner har vi i Sverige idag som inte har någonting alls med religion att göra?
- Hur kan man ur naturvetenskaplig och psykologisk synvinkel förklara de religiösa upplevelser som människor har? Det kan handla om olika transtillstånd, tidigare-liv-upplevelser eller att känna gudsnärvaro. Vad säger Susan Gantt, Karen Armstrong och Bengt Brülde i **Himmel och jord** om detta?
- Slöjor är förbjudna i bl. a Frankrikes skolor eftersom de anses vara en religiös symbol. Ta reda på mer om religiösa symboler. Vad tycker du om att förbjuda slöjor? Diskutera!
- Religioners gudssyn kan se ut på olika sätt. Vi brukar prata om till exempel monoteism, polyteism och panteism. Ta reda på vad de betyder och förklara skillnaderna.
- Det går inte att entydigt svara på hur olika religioner ser på begreppet demokrati, men försök ändå att hitta några svar på det. Vilka frågor kan man lösa på demokratisk väg enligt olika religioners sätt att se?

○ **Fördjupning:**

Hur kan synen på demokrati påverka hur man inom olika religioner ser på människan? På jämställdhet? På samhället?

Arbeta med de olika avsnitten

Här får du idéer om hur du kan använda de enskilda avsnitten i undervisningen. De flesta uppgifter är tänkta att göras i helklass, i mindre grupper eller i par. Många av diskussionsövningarna lämpar sig väl för värderingsövningar såsom fyra-hörnsövningar, att ställa sig efter en tänkt linje eller debatt.

1. Arbeta i större grupp

- **Begrepp.**

Himmel och jord tar upp många centrala begrepp inom religion. Flera av dem finns listade nedan under respektive avsnitt. Välj om du vill utgå från den listan eller skriva upp egna begrepp. Slå upp orden och hitta olika

förklaringar till dem, gruppera orden utifrån teman, diskutera om de har en positiv eller negativ klang. Vilka begrepp är viktigast? Varför?

- **Utgå från vinjetten**

Vinjetten visar många av de personer som är med i programmet. Låt eleverna brainstorma kring vilka de tror dessa människor är och vilken religion de tillhör innan de har sett programmet, för att sedan jämföra efteråt. Stämde deras tankar?

Dessutom kan vinjetten ge en snabb repetition av programmet och dess innehåll.

- **Brainstorm**

Skriv upp alla ord ni kommer att tänka på kring programmets tema (religion, lycka, kärlek och utanförskap). Varför blev det just dessa ord? Vad betyder religion/ lycka/kärlek/utanförskap egentligen? Diskutera din syn innan du ser programmet och jämför efteråt. Fick du en annan bild? Hur förklarade programmet temat? Håller du med?

- **Diskutera**

Var det något i programmet som förvånade dig? Lärde du dig något nytt?

- **Ta reda på mer**

I Lgy11 lyfts **tro** fram som ett helt centralt begrepp, och hela program 1 utgår från tro och religion. Utgå från kommentarmaterialet i Lgy11 kring tro och försök hitta exempel i programmet på hur olika definitioner av tro kan te sig.

Avsnitt 1 – Varför finns religion?

Här är alla uppgifter kopplade till olika föreslagna klipp ur programmet. Du kan förstås välja andra klipp också. Använd då enklast funktionen *Skapa klipp* under respektive avsnitt på ur.se.

Om programmet

Det här programmet belyser några aspekter av vad religion kan betyda för oss människor. Hur kommer det sig att religionen står stark i alla tider och på alla platser? Hur kan religion användas i politiska syften? Här har teologen **Karen Armstrong** en framträdande roll och resonerar kring religion som fenomen och dess betydelse. Psykologen **Susan Gannt** berättar om gruppdynamik.

Några viktiga begrepp i programmet

Tro, helighet, riter, högtider, religion, andlighet, sekt, allsmäktig, gud, kult, normer, gyllene regeln, abort, magi, mystik, transcendens.

Diskussionsfrågor och arbetsuppgifter

Svenskarna minst religiösa (1.19 – 3.10)

Enligt undersökningen World Values Survey är svenskarna minst religiösa i världen.

- **Diskutera**

Erik säger i slutet av klippet: "Globalt sett är det vi som är de konstiga." Men vad beror

det på, tror du? Kan det bero på att vi definierar religion på ett annorlunda sätt? Vad är din uppfattning?

- **Arbeta vidare**
 - Ta reda på mer om World Values Survey. Denna rapport är inte helt oomtvistad. På vilket sätt går åsikterna isär?
 - Jämför olika länder i rapporten och fundera på hur historia, samhälle och kultur kan ha påverkat deras position.

Ramkrishno (3.10 – 7.13)

- **Diskutera**
 - Den heliga moderns lärjungar tror bergsäkert på hennes stora krafter. Vad är det för krafter de tror att hon har?
 - Skulle du kalla den här religiösa gruppen för en sekt? Varför? Varför inte?
 - Programledaren Erik pratar om att tro innebär att tvivlet försvinner. Men håller du med? Försök finna exempel på när religiösa ledare eller grundare har tvivlat.
- **Arbeta vidare**
 - Den här gruppen anser att Den heliga Modern är en reinkarnation av Kali. Vem är det?
 - I klippet pratar Mr Munroe om *sadhana*. Vad är det?
 - Ta reda på mer om New Age och nyandlighet. Skulle du säga att Den heliga modern är New Age?
 - Mystik är ett viktigt begrepp inom religion. Ta reda på mer om det.
 - Vad är det för skillnad mellan religion och magi? Undersök!

Susan Gantt: "Religion handlar om grupptillhörighet" (7.14 – 8:50)

Susan pratar här om att vi alla beter oss lite olika i olika grupper.

- **Diskutera två och två**
 - Fundera på hur du förändras när du är till exempel. med familjen, i skolan och när du är med kompisar. Blir du på riktigt delvis en annan människa, eller är du alltid densamma?
 - En grupps normer är inte alltid uttalade. Fundera på vilka normer som du möter under en dag. Hur kan normer påverka ett lands lagstiftning, tror du? Och tvärtom?
 - Susan säger att den senaste hjärnforskningen visar att vår hjärna rent fysiskt fungerar bättre när vi samarbetar med andra. Vad tycker du om det? Fundera kring grupparbeten till exempel. När fungerar de och när gör de inte det? Varför?
- **Arbeta vidare**
 - Vilka religioner syns i klippet? Hur ser du att människorna tillhör just en viss religion? Lista några vanliga klädesplagg och symboler inom religionerna. Hur kan kläder och symboler bidra till känslan av grupptillhörighet?

AIK-fans (9.00 – 14.22)

- **Diskutera**
 - Kan idrott verkligen ersätta religion? I t ex USA är många med i olika kyrkor - och samtidigt sportintresserade! Hur går det ihop i så fall?
 - Finns det fler saker som kanske kan liknas med religion?
 - AIK-supportern pratar om att lojaliteten med gruppen går före allt, till och med lagstiftningen. Hur kan det vara så?
- **Arbeta vidare**
 - Hitta några andra, gärna historiska, exempel på när gruppens normer blivit viktigare än att följa lagen.
 - Ledaren är viktig. Gör en lista på några ledare. Det kan vara till exempel politiska, religiösa, kulturella ledare. Försök rangordna dem utifrån hur mycket makt du tycker att de har. Någon som har många följare på Twitter? En statsminister? En fredsförhandlare? En artist?

En begravning i Indien. (14.22 – 18.16)

- **Diskutera**
 - Varför är det vanligare med borgerliga vigslar i Sverige än med borgerliga begravningar, tror du?
 - Programledaren Erik pratar om att begreppet religion inte finns när religionen är en självklar del av livet. Men stämmer det? Vad tror du?
- **Arbeta vidare**
 - Jämför hur begravningar går till i olika religioner. Likheter? Skillnader?
 - Riter är viktiga i all religion. Varför då? Diskutera! Lista ett antal heliga handlingar och riter i olika religioner och jämför dem. Finns det likheter? Skillnader?
 - Sudershan kan inte förklara varför han utför begravningsriterna, han bara gör dem för att det är "så man gör". Men har du koll på vilka riter du själv gör - och varför?
Skriv en lista på riter som du gör, både religiösa och icke-religiösa. T ex. *äter godis på påsken, sjunger Små grodorna på midsommar, låter bli att gå på A-brunnar, kastar ris på brudparet...* Fundera på varför du gör som du gör?
 - Sudershan doppar sig i Ganges heliga vatten. Inom de flesta religioner är just vatten och berg heliga. Fundera på varför det är så. Ge exempel på heliga berg och vatten i olika religioner.

Susan Armstrong – Om aggressivitet (18.17 – 20.34)

- **Diskutera**
 - Har krig och religion med varandra att göra, egentligen?
- **Arbeta vidare**
 - Studera några aktuella konflikter för att se om och hur religionen verkar användas där.

- Gyllene regeln finns i de flesta religioner, men också inom icke-religiösa livsåskådningar. Hitta exempel på hur den visar sig i olika religiösa berättelser, så som den barmhärtige samariten i NT.

Abortmotståndaren Lila Rose (20.35 – 23.21)

- **Diskutera**
 - Vi vet egentligen nästan ingenting om Lila Rose. Men fundera på vem du tror att hon är och vad du tror att hon tycker om exempelvis: homosexualitet, dödshjälp och dödsstraff till exempel?
 - Idag kan barn som är födda tre-fyra månader för tidigt överleva. Hur kan det påverka abort-frågan, tror du?
- **Arbeta vidare**
 - Hur olika religioner ser på abort varierar förstås mycket. Men försök att hitta några uttalanden från religiösa ledare kring abort. Hur motiverar de sitt ställningstagande?

Religion som tröst (23.21 – 26:20)

- **Diskutera**
 - Kvinnan i klippet finner tröst i religionen eftersom hennes liv är hårt. En del menar att man inte kan bli riktigt troende om man inte lider. Det kallas för *deprivationsteorin* och den är omdiskuterad. Vad tycker du? Kan man vara djupt religiös och samtidigt ha ett bekvämt och bra liv?
 - Inom buddismen finns de fyra sanningarna, där den första är att allt är lidande. Hur lyder de andra tre? Och hur är den åttafaldiga vägen receptet för att släcka ut lidandet?
 - Lagom är bäst. Så kan man kalla Buddhas lära. Vad menar Buddha med det?
 - Ta reda på mer om Siddharta Gautamas liv. När och varför blev han Buddha?
 - Jämför Siddhartas liv med Jesus'. Likheter? Skillnader?
- **En större arbetsuppgift – Skapa din egen religion!**
 - Den här gruppen människor tror på olika religioner och sätter också ihop sin egen religion. De plockar ut det bästa ur olika religioner och skapar sin egen hybridreligion.
Nu är det din tur - skapa din egen hybridreligion! Plocka riter, symboler, myter, sånger, gudssyn, människosyn, högtider etc. ur olika religioner och sätt ihop som du vill. Motivera dina val. Arbeta själv eller i en mindre grupp. Beskriv också samhället som religionen finns i; hur rikt landet är, utbildningsnivå, politiskt styre, klimat, utrikespolitik, produktion etc. Redovisa religionerna för varandra under nästa lektion.

Karen Armstrong: Vilken religion är bäst? (26.20 – 28.08)

Karen pratar här om att alla religioner är lika bra – på olika sätt. Ändå vill många tro att just deras religion är bäst. Titta gärna på det här klippet innan ni gör uppgiften **Skapa din egen religion**.

- **Diskutera**
 - Varför är det så – att vi istället för att lära av varandras tro framhåller vår egen?

- Jämför med vad Susan säger i klippet **Därför ser vi olikheter som hot**, hur hänger det Karen säger här ihop med det?

Program 2 – Att hitta kärleken

Om programmet

Vilken roll spelar religionen vid val av partner och synen på kärlek och sex? Vi möter människor som har olika syn på äktenskap och samliv.

Några viktiga begrepp i programmet

Kärlek, äktenskap, haram, sex, tabernakel, eukarist, klosterliv, transformation, pogromer, korstågen, spanska inkquisitionen, holocaust, homosexualitet, riter, traditioner, normer

Diskussionsfrågor och arbetsuppgifter

Matchmaking inom judendomen (1.33 - 05.44)

- **Diskutera**
 - Chana Sharfstein pratar om att kärlek vid första ögonkastet inte fungerar. Man måste lära känna varandra först. Håller du med?
 - Jämför matchmakingen i klippet med den som sker på datingsajter på nätet. Likheter? Skillnader?
 - Räkna upp några böcker eller filmer som visar just kärlek vid första ögonkastet. Varför är detta ett så populärt tema?
- **Arbeta vidare**
 - Programmet cirkulerar mycket kring det egna valet av partner och kring att vara lojal mot sin partner, sina föräldrar eller sig själv. Erik säger att vi inte är lika lojala idag – om det inte passar är det bara att byta. Stämmer det, tycker du? Arbeta vidare
 - Det här klippet visar judar som tillhör den ortodoxa chassidismen. Men hur vanlig är denna inriktning egentligen? Och vilka andra grupper och falanger finns det inom judendomen? Undersök!
 - Dessa judars liv är hårt reglerat av regler. Det finns livsregler i alla religioner – och i det icke-religiösa livet också. Lista några regler i olika religioner. Vilka regler har du i ditt liv?
 - Slå upp orden lag, regel och norm. Vad är det för skillnad? Ge några exempel på regler och normer som finns runt omkring dig. Fundera på hur du förändras när du är exempelvis med familjen, i skolan och när du är med kompisar. Blir du verkligen delvis en annan människa, eller är du alltid densamma?

Suwadip och Hindrawi (06.05 – 10.22)

- **Diskutera**
 - Det här paret bestämde sig för att gifta sig med varandra efter bara 40 minuter tillsammans. Hur kunde de bli så säkra så fort?
 - Tror du att Suwadip och Hindrawis äktenskap är lyckligt?

- Hur väl känner vi egentligen andra människor? Vad krävs för att verkligen lära känna någon? Kan vi någonsin lära känna en annan människa helt och hållet? Hur väl känner vi oss själva?
- I Sverige kan vi enligt vår lagstiftning själva välja själva vem vi vill leva med. Men kan vi verkligen det? Vad skulle dina vänner eller föräldrar säga om du blev ihop med någon som var tio år äldre? En transperson? Din lärare? Av samma kön som du? Någon som var uttalad nazist eller någon som satt i fängelse?
- Skilsmässor är vanliga. Det kanske inte är så lätt att välja rätt partner. Skulle det vara enklare om någon annan valde partner åt oss?
- **Arbeta vidare**
 - *Och så levde de lyckliga i alla sina dagar.* Så blir det inte för alla. Skriv en fortsättning på sagan om Törnrosa eller om Askungen och berätta vad som hände sedan, efter bröllopet.
 - Hur ser ett lyckligt förhållande egentligen ut? Vilka ingredienser behövs? Skriv ett recept på det, typ "två delar humor, en del lojalitet, en smula bråk..." Jämför med andras recept.

Mira i Beirut (11.30 – 16.30)

- **Diskutera**
 - Varför är det så viktigt att göra rätt enligt religionens regler? Vad händer om man bryter mot dessa regler? Hitta några exempel på det – både i programmet och på nätet.
 - En grupps normer är inte alltid uttalade. Fundera på vilka normer som du möter under en dag. Hur kan normer påverka ett lands lagstiftning, tror du? Och tvärtom?
 - Vad vet dina föräldrar om dig – egentligen?
 - *Innan man hittar sin prins måste man kyssa många grodor.* Är det bra att ha varit ihop med flera när man väl flyttar ihop/skaffar barn/gifter sig med någon?
 - I programmet säger Erik att alla vill hitta en partner på något sätt. Håller du med? Vem kan räknas som partner? En vän? Ett husdjur? En sambo?
- **Arbeta vidare**
 - Miras mamma säger att sex före äktenskapet är *haram*. Vad menar hon med det?
 - Att vara oskuld när man gifter sig – varför verkar det vara en så viktig fråga i många kulturer? Ta reda på mer om det.
 - På vikingatiden i Sverige och långt in under medeltiden var det inte så himla noga att man var oskuld när man gifte sig – eller ens att gifta sig, faktiskt. Googla på kvinnohistoria för att se om du hittar fler exempel på synen på oskuld genom tiderna.

Katolska nunnor (16.30 – 20.50)

- **Diskutera**
 - Syster Kristen säger att hon och Gud förstår varandra perfekt, det behövs inga ord. Kan man få en sådan närhet till en annan människa också?
 - När noviser vigs till nunnor är de ofta klädda i brudkläder. Varför, tror du?

- **Arbeta vidare**
 - Syster Jemma säger att när andra ifrågasätter hennes val att bli nunnor så fokuserar de bara på vad hon har gett upp och inte på vad hon har fått. Själv tänker hon tvärtom. Skriv en lista på vad **du** har fått i livet!
 - I klippet nämns några begrepp som är viktiga inom katolicismen; *tabernakel*, *eukarist* och *transformation*. Slå upp och förklara dem.

Homosexuella i Libanon (20.50 - 23.43)

- **Diskutera**
 - Homosexualitet anses fortfarande inte vara ok i många länder. Varför är det så, tror du?
 - Erik tycker att religiöst motstånd mot homosexualitet är värsta sortens hyckleri. Vad menar han med det? Håller du med?
- **Arbeta vidare**
 - I många länder finns ett *dual legal system*, alltså att det finns både vanliga lagar och religiösa lagar sida vid sida. Försök hitta några länder där homosexualitet är förbjudet. Finns det något land där det är tillåtet enligt lag men ändå inte är ok enligt samhällets normer?
 - Försök hitta några historiska exempel på när homosexualitet varit accepterat.

Ett judiskt bröllop (23.43 - 27.30)

- **Diskutera**
 - Att tillhöra en viss religion är en viktig form av grupptillhörighet för många. Finns det andra sammanhang där grupptillhörighet är viktig?
 - Under festen efteråt är män och kvinnor för sig - "för att det blir roligare så", säger Chana. Håller du med? Kan det vara roligare med tjejmiddagar och killkvällar ibland? Varför då?
 - Chana säger att traditioner har varit judendomens överlevnadsstrategi. Fundera på vad hon menar med det?
- **Arbeta vidare**
 - Judar har nästan alltid varit förföljda. Några förföljelser som nämns i klippet är pogromer, korstågen, spanska inkquisitionen och holocaust. Ta reda på mer om dessa!
 - Beskriv ett judiskt bröllop och dess riter. Förklara några av dem, till exempel varför man trampar sönder ett glas under vigselakten.

Program 3 – Utanför

Om programmet

Religioner kan både omfamna och stöta bort människor. Att ingå i en religion ger ofta en stark grupptillhörighet. Samtidigt accepterar man ett regelverk som kan ställa andra utanför.

Psykologen Susan Gantt berättar hur viktigt det är att gruppen tillåter olikheter.

Religionshistorikern Karen Armstrong förklarar hur religiös fundamentalism kan uppstå.

Några viktiga begrepp i programmet

Syndabock, normer, helvetet, djävulen, agnostiker, ateist, sharia, dual legal system, sekularisering, fundamentalism, reinkarnation, karma, kastsystem, altruism, mission

Diskussionsfrågor och arbetsuppgifter

Om kläder som markör (0.00 – 1.00)

- **Diskutera**
 - I början av programmet tittar Erik på hur människor klär sig för att markera tillhörighet. Fundera över vad dina kläder berättar om dig för andra. Titta på människor runt omkring dig. Hur markerar de grupptillhörighet genom sina kläder?
- **Arbeta vidare**
 - Skriv ner klädesplagg som är vanliga i olika religioner.

Raphael Bah och Susan Gant - olikheter som hot (1.55 – 4.10)

Susan pratar om normer i en grupp och hur de kan vara inkluderande eller mest fokusera på att stänga ute dem som inte hör dit. Hon pratar om syndabocken.

- **Diskutera**
 - Försök att förklara mobbing och rasism utifrån det Susan säger.
 - Pastorn Raphael Bah predikar på New Yorks gator. Fantisera över honom. Vem är han? Vad gör han annars? Var bor han? Är han lycklig?
 - Det här programmet heter **Utanför**. Men skulle det lika gärna heta något annat? Titta på hela programmet och försök sedan hitta på en eller flera alternativa titlar. Förklara hur du menar.
- **Arbeta vidare**
 - Ta reda på mer om historien om syndabocken. Vilken religion kommer den ifrån?
 - Ge några historiska exempel på syndabocksbetenden.
 - Hitta exempel på grupper eller organisationer som verkar fokusera mer på att stänga ute andra än på gruppens egen gemenskap. Varför blir det så?
 - Raphael pratar mycket om Antikrist och Helvetet. Ta reda på mer om dessa och hur islam, judendom och kristendom resonerar kring detta idag. Vilka olikheter **inom och mellan** religionerna finner du?

”Julie” i Kuala Lumpur (4.25 – 8.15)

- **Diskutera**
 - Julie är ateist, eller agnostiker. Åtminstone tror hon inte längre på Allah. Vad är hennes argument för att inte längre vilja kalla sig muslim?
 - Koranen skrevs för cirka 1500 år sedan. För att den ska kunna tillämpas idag måste den tolkas för vårt moderna samhälle. Varför kan tolkningarna ibland bli omdiskuterade?
 - I Malaysia är det inte olagligt att inte vara muslim. Ändå är det farligt för ”Julie” att vara offentlig med sitt ställningstagande, eftersom det inte är tillåtet enligt *sharia*. Hur kommer det sig?
- **Arbeta vidare**
 - Vad är sharia?
 - Vem eller vilka har rätt att tolka Koranen?

Salmah och Sisters in Islam (8.20 – 14.45)

- **Diskutera**
 - Hur förklaras det i klippet att Koranen kan tolkas på olika sätt?
 - Suriani Kempe frågar sig (14.20 – 14.40) var det står att män ska bestämma över kvinnor. I Koranen står det inte. Var kommer den tolkningen då ifrån?
- **Arbeta vidare**
 - Hur är kvinnans ställning i Malaysia utifrån både sharialag och civilrätt?
 - Sisters in Islam använder Koranen för att motbevisa att kvinnoförtryck. Berätta mer om hur de arbetar. Läs mer på deras hemsida.

Susan Armstrong om sambandet mellan sekularisering och fundamentalism (14.46 – 15.45)

- **Diskutera**
 - Vad betyder orden sekularisering och fundamentalism? Hur förklarar Susan Armstrong sin syn på hur de hänger ihop?
- **Arbeta vidare**
 - Försök hitta några fundamentalistiska rörelser, både i historisk tid och i vår nutidshistoria, som uppkommit som en reaktion på en sekulariseringsprocess.

Om karma (15.45 – 18.20)

- **Arbeta vidare**
 - Här pratar människorna om karma och återfödelse. Förklara orden och berätta hur de hänger ihop.
 - Vilka religioner tror på reinkarnation?
 - Att du i detta livet blir straffad för det du gjort i ett tidigare kan på vissa sätt liknas vid den kristna Framgångsteologin. Ta reda på mer om denna och fundera på om det finns likheter i hur de tänker med hur människorna i klippet resonerar.
 - Kanske tillhör människorna i klippet olika kaster. Vad är kastsystemet och hur påverkar det människors liv? Vad innebär det att vara kastlös?

Don Roberto (18.26 – 21.55)

- **Diskutera**
 - Jämför Don Robertos handlingar med ungdomarna i Malaysia i program 4 – Vägen till lycka. Drivs de av samma orsaker tycker du?
 - Kramar och trolleri, är det ett effektivt sätt att locka folk till religionen, tycker du?
- **Arbeta vidare**
 - Hur har mission gått till i olika religioner och tider? Ta reda på mer om det.

Att bota bögar (22.05 – 26.49)

- **Diskutera**
 - Hur förklarar prästen David White homosexualitet?
 - Varför vill Ed inte acceptera sin homosexualitet?
 - Hur går det till att "bota" homosexualitet enligt David?
 - Vad är din reaktion på det här klippet?

Program 4 – Jakten på lyckan

Om programmet

Vad är lycka? Hur blir man lycklig? Hur hänger lycka och religion ihop?

Några viktiga begrepp i programmet

Bön, meditation, mindfulness, andningsteknik, lycka, lidande, altruism, sinnelagsetik, konsekvensetik, pliktetik, de fyra sanningarna, den åttafaldiga vägen, den gyllene medelvägen

Diskussionsfrågor och arbetsuppgifter

Sam Nao - buddistmunk (00.00 – 3.10)

- **Diskutera**
 - Stunden mellan sömn och vaken kallar ibland för genistunden. Då kan man komma på lösningar och nya tankar som är svåra att få fatt på under dagen. Jämför den med meditation. Är det samma sak, tycker du?
- **Arbeta vidare**
 - Vad är det för skillnad mellan bön och meditation? Hur förklaras det i klippet? Ta reda på mer!
 - Leta upp en mediationsmanual på nätet och följ den, gärna i grupp. Hur gick det? Vad var det som var svårt?

Buddistmunkar i London (3.10 – 5.23)

- **Diskutera**
 - Munken i klippet pratar om att gå in i mindfulness när man arbetar. Har du upplevt det? När?
 - Finns det andra vägar in i ett meditativt tillstånd? Har du upplevt det?

- Luangpor pratar om olika andningstekniker. Hur kan andningen påverka vår kropp och vårt medvetande? Ge exempel på när du har fokuserat på andningen och hur det har påverka dig.
- **Arbeta vidare**
 - Mindfulness översätts i programmet till medvetenhet. Men kan det betyda andra saker också? Ta reda på mer om ordet!

Bengt Brülde: Så blir man lycklig (5.25 – 6.12)

- **Diskutera**
 - Vilken lyckosyn är vanligast inom religion tror du? Motivera!
 - Bengt menar att lycka och att vara lyckad inte är samma sak. Att vara framgångsrik betyder inte att man är lycklig. Håller du med? Finns det undantag?
 - I programmet frågar sig Erik om religion kan vara vägen till lyckan. Vad tror du utifrån andra människor och utifrån dig själv? Vad säger Bengt Brülde i programmet om vad forskningen har kommit fram till? Vad säger Susan Armstrong? Försök sammanfatta programmet genom att berätta om olika sätt att vara lycklig.
- **Arbeta vidare**
 - Bengt listar fyra definitioner på lycka; eufori, sinnesfrid, att må bra och att vara nöjd med livet. Rangordna dessa utifrån vilken slags lycka som är viktigast för dig.
 - Vilken syn på lyckan känns mest hållbar/minst hållbar? Motivera!

Om lycka och lidande (07.45 – 11.37)

- **Diskutera**
 - Bengt pratar om hur det blir svårare att vara andlig när man har det bekvämt och bra omkring sig. Håller du med om att ett visst mått av lidande är bra för ett andligt sökande?
- **Arbeta vidare**
 - Inom buddismen finns de fyra sanningarna, där den första är att allt är lidande. Hur lyder de andra tre? Och hur är den åttafaldiga vägen receptet för att släcka ut lidandet?
 - Den gyllene medelvägen kallas en del av Buddhas lära. Vad menar Buddha med det?
 - Ta reda på mer om Siddharta Gautamas liv. När och varför blev han Buddha?
 - Jämför Siddhartas liv med Jesus' och Muhammeds. Likheter? Skillnader?
 - Luangpor säger i klippet att lycka inte är samma sak som att överkomma lidandet. Försök återberätta med egna ord vad han säger.
 - Läs Karins Boyes dikt **I rörelse**. Hur kan versraden *Den bästa dagen är en dag av törst* hänga ihop med det Bengt Brülde och Luangpor säger i programmet om lycka? Blir man lycklig av att ha eller av att sakna? Av att tillfredsställa sina begär eller att utplåna dem?
 - Ta reda på mer om Arthur Schopenhauer och jämför hans tankar med buddismens syn på lidande. Liknar de varandra?

- Platons grottliknelse - att vi i själva verket bara ser och strävar efter skuggor av det verkliga livet är känd än idag. Kan man tänka likadant kring resonemanget om materiell lycka? Ta reda på mer om grottliknelsen och skriv ner dina tankar.

Lyckan här och nu (11.56 – 14.25 + 22.05 – 25.50)

- **Diskutera**

- Shani pratar om hur viktig lyckan i stunden är för henne. Hur förklarar hon att den inte alls tar bort fokus från Gud?
- Jämför Shanis syn på hur man ska bli lycklig med hur buddistmunken i London resonerar. Har de helt motsatt syn eller inte? Vad tycker du?
- Vilken religion tillhör Shani?

Unga hjälparbetare i Malaysia (16:10 – 22.05)

- **Diskutera**

- När ungdomarna hjälper andra mår de själva bra. Har de då i själva verket gjort gott för sig själva? Finns sann altruism?
- Varför känns det så bra att ge och hjälpa, tror du?

- **Arbeta vidare**

- Läs den bibliska berättelsen om den barmhärtige samariten (NT, Luk. 10:25-37). Skriv: Finns det likheter med ungdomarna i klippet? Ge andra exempel på människor som gjort mycket för andra.
- Man brukar prata om tre slags etik: pliktetik, konsekvensetik och sinnelagsetik. Ta reda på mer om dem. Argumentera för vilken slags etik som ligger bakom ungdomarnas handlingar.

Klippen sorterade utifrån teman och religion

Alla klipp ur serien finns här sorterade utifrån vilken religion som tas upp, så att du ska kunna skraddarsy serien utifrån dina behov, till exempel för att underlätta jämförelser mellan och inom religioner.

Religion	Klipp
Hinduism	<ul style="list-style-type: none"> • Ramkrishno (3.10 – 7.13), avsn. 1 • En begravning i Indien. (14.22 – 18.16), avsn. 1 • Suwadip och Hindrawi (06.05 – 10.22), avsn. 2 • Om karma (15.45 – 18.20), avsn. 3
Buddism	<ul style="list-style-type: none"> • Sam Nao - buddistmunk (00.00 – 3.10), avsn. 4 • Buddistmunkar i London (3.10 – 5.23), avsn. 4 • Om lycka och lidande (07.45 – 11.37), avsn. 4

Islam	<ul style="list-style-type: none"> • Mira i Beirut (11.30 - 16.30), avsn.2 • Homosexuella i Libanon (20.50 - 23.43), avsn. 2 • "Julie" i Kuala Lumpur (4.25 - 8.15), avsn.3 • Salmah och Sisters in Islam (8.20 - 14.45), avsn.3 • Unga hjälparbetare i Malaysia (16:10 - 22.05), avsn.4
Kristendom	<ul style="list-style-type: none"> • Abortmotståndaren Lila Rose (20.35 - 23.21), avsn. 1 • Katolska nunnor (16.30 - 20.50), avsn. 2 • Homosexuella i Libanon (20.50 - 23.43), avsn. 2 • Raphael Bah och Susan Gant - olikheter som hot (1.55 - 4.10), avsn. 3 • Don Roberto (18.26 - 21.55), avsn. 3 • Att bota bögar (22.05 - 26.49), avsn.3 • Lyckan här och nu (11.56 - 14.25 + 22.05 - 25.50), avsn.4
Judendom	<ul style="list-style-type: none"> • Matchmaking inom judendomen (1.33 - 05.44), avsn.2 • Ett judiskt bröllop (23.43 - 27.30), avsn.2
Övriga religioner och livsåskådningar	<ul style="list-style-type: none"> • Svenskarna minst religiösa (1.19 - 3.10), avsn.1 • AIK-fans (9.00 - 14.22), avsn.1 • Religion som tröst (23.21 - 26:20), avsn. 1

Tips på några program, filmer och böcker

- *Lyckad Nedfrysning av Herr Moro* (ISBN: 9789173245616) är en bok med fotografier och texter som fungerar bra som utgångspunkt för diskussioner kring tro och värdegrund.
- Filmen *Nunnan* av Maud Nycander. En dokumentär om en ung tjej i Mellansverige som går i kloster.
- TV-serie: *Torka aldrig tårar utan handskar*. Manus: Jonas Gardell. Fokusera gärna på synen på homosexualitet enligt Jehovas vittnen.
- TED Edu Vad var det, kom du på? Derek Sivers
http://www.ted.com/talks/derek_sivers_how_to_start_a_movement.html
- En kunskapsdokumentär på ur.se: *Kumaré - Guru Lurifax*.
<http://www.ur.se/Produkter/171494-Guru-lurifax?q=kumare>